

طراحی الگو افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران

زهرا صفری^۱، غلامرضا زمرودیان^۲، میرفیض فلاح شمس^۳

چکیده

بانک‌ها نه تنها به عنوان واسطه‌های مالی عمل می‌کنند، بلکه با ارائه خدمات متنوعی مانند اعطای وام، مدیریت دارایی‌ها و ارائه خدمات مشاوره‌ای، نقش کلیدی در رشد اقتصادی ایفا می‌کنند. این خدمات به مشتریان کمک می‌کند تا سرمایه‌گذاری‌های بهینه‌تری انجام دهند و ریسک‌های مالی خود را کاهش دهند. از آنجا که بانک‌ها واسطه‌ای میان مشتریان و بازار مالی هستند، مدیریت و افشای ریسک‌های مالی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. افشای دقیق این ریسک‌ها به ذینفعان کمک می‌کند تا تصمیمات آگاهانه‌تری بگیرند. هدف این پژوهش طراحی الگوی افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته‌شده در بازار سرمایه ایران است. جامعه آماری در مرحله کیفی تحقیق شامل مدیران، اساتید دانشگاهی و متخصصین آشنا با بانکداری و بازار سرمایه است که به عنوان خبرگان این حوزه در نظر گرفته شدند. تعداد خبرگانی که به مصاحبه‌ها پاسخ دادند، ۹ نفر بودند و حجم نمونه با استفاده از روش اشباع نظری مشخص گردید. داده‌ها از طریق مصاحبه جمع‌آوری و با استفاده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند. نرم‌افزار MAXQDA به عنوان ابزاری قدرتمند برای تحلیل کیفی مورد استفاده قرار گرفت. نتایج نشان داد که افشای ریسک در بانک‌های ایران به ارتقای شفافیت مالی، بهبود حاکمیت شرکتی و ایجاد اعتماد عمومی کمک می‌کند. علاوه بر این، عواملی نظیر قوانین و استانداردها، تعاملات و نظارت‌های قانونی بر فرآیند افشای ریسک تأثیرگذار هستند. این تحقیق نشان می‌دهد که افشای ریسک در بانک‌های ایران نه تنها

^۱ گروه مدیریت مالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. zahra.safari7743@iau.ir

^۲ گروه دانشی مدیریت مالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

gho.zomorodian@iauctb.ac.ir

^۳ گروه دانشی مدیریت مالی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. Mirfeiz.Fallah@iau.ac.ir

یک الزام قانونی است، بلکه یک ضرورت استراتژیک برای دستیابی به ثبات مالی و رشد اقتصادی پایدار محسوب می‌شود. با بهبود فرآیند افشای ریسک، بانک‌ها می‌توانند اعتماد عمومی را افزایش دهند و نقش خود را به عنوان نهادهای مالی پایدار و قابل اعتماد تقویت کنند.

واژه‌های کلیدی: افشا، ریسک، افشای ریسک، بازار سرمایه

۱-مقدمه

بانک‌ها به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان سیستم‌های اقتصادی در هر کشوری، نقش کلیدی در تأمین منابع مالی و ایجاد زیرساخت‌های اقتصادی ایفا می‌کنند. در بازار سرمایه ایران، بانک‌ها به‌ویژه به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین نهادهای مالی، توانسته‌اند در تأمین منابع مالی برای بخش‌های مختلف اقتصادی و تسهیل پروژه‌های بزرگ، نقش بسیار مهمی را ایفا کنند. با این حال، بانک‌ها با ریسک‌های مختلفی از جمله ریسک‌های اقتصادی، سیاسی و مالی مواجه‌اند که می‌توانند تهدیداتی برای پایداری این نهادها ایجاد کنند. در این راستا، افشای شفاف اطلاعات مرتبط با ریسک‌ها یکی از ابزارهای اساسی در کاهش عدم اطمینان و حفظ اعتماد سرمایه‌گذاران و ذی‌نفعان است (غزالی سیامنی^۱ و همکاران، ۲۰۲۴: ۱). افشای ریسک در بانک‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا این فرایند می‌تواند بر تصمیمات سرمایه‌گذاران، سیاست‌های بانک‌ها و در نهایت بر ثبات بازارهای مالی تأثیرگذار باشد. مطالعات نشان می‌دهند که افشای مؤثر ریسک در دوران‌های بی‌ثباتی اقتصادی، نظیر بحران‌های مالی یا پاندمی‌ها، تأثیرات مثبتی در تقویت شفافیت بازار و ایجاد اعتماد در بین سرمایه‌گذاران دارد (تریاریتی^۲ و همکاران، ۲۰۲۴: ۱۶۹۳). همچنین، در تحقیقاتی که در بازارهای مالی دیگر کشورها انجام شده، افشای ریسک به‌ویژه ریسک‌های مالی و غیرمالی بر رفتار سرمایه‌گذاران و نوسانات قیمت سهام تأثیرگذار بوده است (السهای و العادیم^۳، ۲۰۲۴: ۶۶۱۹). طبیعت ناهمگن افشای ریسک‌ها نیز مورد بررسی قرار گرفته است و نشان می‌دهد که افشای بیش از حد ریسک می‌تواند منجر به تفسیر نادرست ارزش یک شرکت، به‌ویژه در زمینه عرضه‌های اولیه سهام شود (هه^۴ و همکاران، ۲۰۲۵: ۷۹).

طراحی الگو افشای ریسک در بانک‌های / و صفری.....

این پیچیدگی نیاز به رویکردی دقیق در ارتباطات ریسک دارد که نیاز به شفافیت را با پتانسیل اشتباه برداشت‌ها متعادل کند. علاوه بر این، تعامل بین صدور وام خصوصی و افشای ریسک‌ها نشان می‌دهد که وام‌گیرندگان می‌توانند افشای ریسک خود را پس از توافقات وام افزایش دهند که به نفع هر دو طرف وام‌دهندگان و سرمایه‌گذاران سهام است زیرا عدم اطمینان را کاهش می‌دهد (دای^۱ و همکاران، ۲۰۲۴: ۱۶۹). این ارتباط تنگاتنگ ابزارهای مالی مختلف و تأثیر آنها بر ارتباطات ریسک را نشان می‌دهد. نقش افشای کنترل‌های داخلی نیز مورد تأکید قرار گرفته است، به طوری که نشان می‌دهد در حالی که چنین افشاهایی می‌توانند ادراکات بازار را بهبود بخشند، ممکن است به طور غیرمستقیم اثرگذاری گزارشگری مالی را کاهش دهند (دنگ و ونگ^۲، ۲۰۲۴: ۱).

به‌ویژه در بازار سرمایه ایران که بانک‌ها نقشی اساسی در تأمین منابع مالی دارند، ضرورت طراحی یک مدل شفاف برای افشای ریسک بیش از پیش احساس می‌شود. تحقیقات اخیر همچنین نشان داده‌اند که عواملی مانند اندازه شرکت، سودآوری، ساختار مالکیت و ویژگی‌های حکمرانی شرکتی بر کیفیت و مؤثر بودن افشای ریسک تأثیر دارند. به‌ویژه، تغییرات در شرایط رقابتی و بحران‌های جهانی می‌توانند روند افشای ریسک در بانک‌ها را تحت تأثیر قرار دهند (شیوانی و نیشات^۳، ۲۰۲۰: ۱۰۱). معیارهای راهبری شرکتی می‌تواند رخداد ریسک را جرح و تعدیل نماید و از زیان‌های احتمالی جلوگیری نماید (الکاردی^۴ و همکاران، ۲۰۱۹: ۱). در این زمینه، بانک‌ها باید اطلاعات ریسک را به‌موقع و به‌صورت شفاف افشا کنند تا بتوانند اعتماد سرمایه‌گذاران را جلب کرده و ثبات مالی خود را حفظ کنند (مادریگال^۵ و همکاران، ۲۰۱۵: ۷۵۷). بر اساس نظریه‌های موجود، شرکت‌ها و بانک‌هایی که افشای بیشتری دارند، به‌ویژه در شرایط بحرانی، تمایل به جذب سرمایه‌گذاران بلندمدت دارند که این موضوع می‌تواند به کاهش نوسانات قیمت سهام و افزایش پایداری مالی کمک کند (بوشی و نوا^۶، ۲۰۰۰: ۱۷۱).

افشای ریسک در بانک‌ها به‌عنوان یکی از ابزارهای کلیدی در ایجاد شفافیت مالی و کاهش عدم اطمینان در بازارهای سرمایه شناخته می‌شود. در حال حاضر، در بازار سرمایه ایران، مبحث افشای ریسک هنوز در حال شکل‌گیری است و بسیاری از بانک‌ها با چالش‌هایی در این زمینه مواجه‌اند. از آنجا که بانک‌ها

نقش حیاتی در تأمین منابع مالی و هدایت سرمایه‌ها در اقتصاد ایفا می‌کنند، عدم شفافیت در افشای ریسک‌ها می‌تواند منجر به کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران و مشکلات جدی در بازارهای مالی شود. در این راستا، طراحی مدلی جامع و مؤثر برای افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته‌شده در بازار سرمایه ایران امری ضروری است. این تحقیق درصدد شناسایی عوامل و مفاهیم مؤثر بر افشای ریسک در این بانک‌ها است تا مدلی کارآمد برای مدیریت و گزارش‌دهی ریسک ارائه دهد.

ضرورت این تحقیق از آنجا نشأت می‌گیرد که با توجه به نقش کلیدی بانک‌ها در اقتصاد ایران، شفافیت در افشای ریسک‌ها می‌تواند تأثیرات مهمی بر تصمیمات سرمایه‌گذاران و عملکرد بازارهای سرمایه بگذارد. در سال‌های اخیر، با توجه به بحران‌های مالی جهانی و تحولات اقتصادی در کشور، موضوع افشای ریسک در بانک‌ها اهمیت بیشتری یافته است. نبود چارچوب‌های کافی برای افشای ریسک در بازار سرمایه ایران و نیاز به توسعه فرآیندهای شفاف گزارش‌دهی مالی در بانک‌ها، باعث شده است که این تحقیق به‌عنوان ابزاری برای ارتقاء شفافیت و اعتماد سرمایه‌گذاران و همچنین بهبود فرآیندهای مدیریتی در بانک‌ها در نظر گرفته شود. در نهایت، این پژوهش با طراحی مدلی مناسب برای افشای ریسک در بانک‌ها می‌تواند گامی مؤثر در بهبود وضعیت مالی و اقتصادی کشور بردارد.

با توجه به نیاز به ایجاد شفافیت و بهبود فرآیندهای گزارش‌دهی ریسک، سوال اصلی این تحقیق این است که: چگونه می‌توان الگوی افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته‌شده در بازار سرمایه ایران طراحی کرد؟

این تحقیق با هدف پاسخ به این سوال و ارائه مدلی مؤثر، به دنبال ارتقای شفافیت و بهبود اعتماد سرمایه‌گذاران در بانک‌های ایران است تا آنان بتوانند تصمیمات آگاهانه‌تری در زمینه سرمایه‌گذاری و مدیریت ریسک اتخاذ کنند.

۲- مبانی نظری

افشای ریسک شامل اطلاعات جامع در مورد اصول ریسک و روش‌های مدیریت ریسک در زمینه‌های مختلف از جمله موقعیت، دامنه و ماهیت آن است (دوبلر^۱، ۲۰۰۸: ۱۸۴). اهداف اصلی افشای ریسک شامل شفافیت، ارتباط ریسک و مدیریت ریسک است (دیسترهوف^۲ و همکاران، ۲۰۲۳: ۱). کشورهای

طراحی الگو افشای ریسک در بانک‌های / و صفری.....

مختلف استانداردهای متفاوتی برای افشای ریسک دارند که برای شرکت‌ها اهمیت دارد زیرا این استانداردها نحوه اطمینان از درک صحیح سرمایه‌گذاران از اطلاعات افشای ریسک را تعیین می‌کنند. در نهایت، این استانداردها انتظارات سرمایه‌گذاران را از شرکت شکل داده و ارزش آن را ارزیابی می‌کنند که این ارزیابی در قیمت سهام آن بازتاب می‌یابد. ادبیات موجود کاربرد افشای ریسک را برای دست‌اندرکاران بازار سرمایه تأیید می‌کند (الهشندی و شیرویز^۱، ۲۰۱۶: ۴۶۴). طبق نظر هاینل و اسمیت^۲ (۲۰۱۷)، "با افزایش آگاهی سرمایه‌گذاران از آشنایی با ریسک‌ها و شیوه‌های مدیریت ریسک بانک‌ها، افشای مناسب ریسک می‌تواند پریمیم‌های ناشی از عدم قطعیت را کاهش داده و به ثبات اقتصادی چشمگیری کمک کند". افشای ریسک در شرایط کلی بازار ارزشمند است و در بازارهای نزولی و در حال بهبودی در مقابل بازارهای صعودی، در دوران رکود اقتصادی، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند زیرا سرمایه‌گذاران محتاط‌تر بوده و درخواست‌های بیشتری برای اطلاعات ریسک می‌کنند (می‌هکینن^۳، ۲۰۱۳: ۳۱۲).

پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد که افشای ریسک در زمینه‌های مختلف از جمله تأثیرات اقتصادی، واکنش بازار و مسئولیت اجتماعی شرکتی، نقشی اساسی در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و مدیریت ریسک ایفا می‌کند. به‌طور خاص، اولیایی (۱۴۰۲) در پژوهش خود به بررسی تأثیر ویژگی‌های حاکمیت شرکتی بر افشای ریسک پرداخت و نشان داد که ویژگی‌هایی مانند اندازه هیئت‌مدیره و مدیران مستقل رابطه منفی با افشای ریسک دارند، در حالی که نوع حسابرس با افشای ریسک ارتباط مثبت دارد. همچنین، تأثیر افشای ریسک بر ارزش شرکت‌ها (که با کیوتوبین اندازه‌گیری می‌شود) منفی است. از سوی دیگر، طباطبائی و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی واکنش بازار نسبت به افشای انواع ریسک (مالی، عملیاتی و استراتژیک) پرداختند و دریافتند که افشای این ریسک‌ها تأثیر مثبت و معناداری بر بازده غیرعادی انباشته سهام دارد.

همچنین، اقبال^۴ و همکاران (۲۰۲۴) بر اهمیت افشای مدیریت ریسک در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و ذی‌نفعان خارجی تأکید کردند و نشان دادند که احساسات منفی مدیران در این زمینه بر عملکرد آینده بانک‌ها تأثیرگذار است. در ادامه، تحقیقات دیگری مانند کارهای احمدی و همکاران (۱۴۰۰)

و خان^۱ و همکاران (۲۰۲۲) به ارائه مدل‌هایی برای اندازه‌گیری افشای ریسک پرداخته‌اند. احمدی و همکاران مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره‌ای برای ارزیابی افشای ریسک شرکت‌ها پیشنهاد کردند که می‌تواند به شفاف‌سازی میزان افشای اطلاعات ریسک کمک کند. خان و همکاران نشان دادند که افشای داوطلبانه ریسک منجر به سرمایه‌گذاری کارآمد می‌شود، در حالی که افشای اجباری تأثیر منفی دارد. محمود^۲ و همکاران (۲۰۲۴) نیز نشان دادند که افشای ریسک یک استراتژی مؤثر برای افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی در بخش بانکی است. تریاریتی و همکاران (۲۰۲۴) به این نتیجه رسیدند که افشای ریسک به کاهش عدم تقارن اطلاعاتی کمک می‌کند، اما تحقیقات کمی در مورد تأثیر آن بر ادراک سرمایه‌گذاران انجام شده است. همچنین، آن‌ها بر لزوم تحقیقات بیشتر در زمینه ارزیابی ریسک و افشای ریسک بازار تأکید کردند و بیان کردند که تحقیقات در کشورهای چین، هند و سایر کشورهای آسیایی در حال افزایش است و در آینده، تمرکز تحقیقات بر روسیه، آمریکای جنوبی و آفریقا خواهد بود. راجی و داگوندورو^۳ (۲۰۲۴)، دریافتند که افشای ریسک مالی تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد مالی شرکت‌ها دارد، در حالی که افشای ریسک عملیاتی تأثیر منفی ولی معناداری بر عملکرد مالی گذاشته است. این نتایج نشان می‌دهد که شفافیت مالی می‌تواند اعتماد سرمایه‌گذاران را افزایش دهد، در حالی که افشای ریسک‌های عملیاتی ممکن است موجب کاهش اعتماد به دلیل نگرانی‌ها درباره ثبات عملیاتی و سودآوری شود. شورما و کومار^۴ (۲۰۲۵)، نشان دادند که مدیریت مؤثر ریسک و افشای آن نقش کلیدی در حفظ پایداری مالی و توانایی شرکت‌ها برای مقابله با بحران‌ها دارد.

در نهایت، این پژوهش‌ها به‌طور کلی نشان می‌دهند که افشای ریسک می‌تواند در بهبود فرآیندهای تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران و همچنین ارتقای مسئولیت اجتماعی شرکتی مؤثر باشد و در نتیجه، طراحی مدل‌های مناسب برای افشای ریسک در بانک‌ها و شرکت‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کیفی است. فرهنگی و همکاران (۱۳۹۴) تحقیق کیفی را مطالعه پدیده‌ها در موقعیت طبیعی خود و تلاشی برای تفسیر قابل فهم از معانی تعریف می‌کنند. با توجه به ترکیب روش‌های تحقیق کیفی در پژوهش حاضر، در مرحله اول از رویکرد زمینه نظریه داده بنیاد استفاده شده

طراحی الگو افشای ریسک در بانک‌های / و صفری.....

است. نظریه داده بنیاد روشی است که هدف آن شناخت و درک تجارب افراد از رویدادها و وقایع در بستری خاص است. در نظریه داده بنیاد الگوی گردآوری داده‌ها متفاوت است و فعالیت‌های گردآوری و تحلیل داده‌ها به طور همزمان انجام می‌شود. در این خصوص، مصاحبه روش مناسبی برای گردآوری داده‌ها در نظریه داده بنیاد است (مشایخی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۱).

جامعه آماری تحقیق حاضر مدیران، اساتید دانشگاهی و متخصصین آشنا با فعالیت‌های بانکداری و بازار سرمایه به عنوان خبرگان دارای تجربه در زمینه ریسک و بانکداری در تحقیق معرفی می‌شوند. تعداد خبرگان مورد بررسی ۱۵ نفر می‌باشند.

روش نمونه‌گیری به صورت غیر احتمالی هدفمند / گلوله برفی می‌باشد و افراد از ۵ ویژگی مشخص شده باید حداقل ۳ ویژگی را دارا باشند: دارای تحصیلات عالی و مرتبط با ریسک و بانکداری، حداقل ۳ سال تجربه کاری در زمینه ریسک یا بانکداری، حداقل ۳ سال تجربه آموزش در زمینه ریسک و بانکداری، تألیف و ترجمه کتاب در زمینه ریسک و بانکداری و حداقل ۲ مقاله معتبر و مرتبط در زمینه ریسک و بانکداری.

حجم نمونه با استفاده از روش اشباع نظری مشخص می‌گردد به عبارتی نمونه‌گیری را تا حدی ادامه می‌دهیم که به اشباع نظری برسیم. تعداد خبرگانی که به مصاحبه‌ها پاسخ دادند ۹ نفر می‌باشند. به طور کلی، ۵ نفر در بازه سنی ۴۰ تا ۵۰ سال و ۴ نفر در بازه سنی ۵۰ سال به بالا هستند. همچنین، ۳ نفر دارای کارشناسی ارشد هستند و ۶ نفر دارای دکتری هستند. سابقه کاری این افراد نیز متنوع است، به طوری که ۲ نفر دارای سابقه کار ۱۵ تا ۲۰ سال هستند، ۳ نفر دارای سابقه کار ۲۰ تا ۲۵ سال هستند و ۴ نفر (۱۷.۶ درصد) دارای سابقه کار ۲۵ سال به بالا هستند. همچنین ۲ نفر در رشته بانکداری تحصیل کرده‌اند، ۲ نفر در رشته مدیریت مالی تحصیل کرده‌اند، ۳ نفر در رشته حسابداری تحصیل کرده‌اند و ۲ نفر در رشته اقتصاد تحصیل کرده‌اند.

برای حصول اطمینان از روایی بخش کیفی پژوهش نیز از راهبردهای ارزیابی روایی کرسول استفاده شده است. در پژوهش‌های کیفی هنگامی که یک مفهوم گزاره توسط پژوهشگر یا دیگران از زوایای مختلف مورد ارزیابی و بحث قرار گرفت و به نتایج مشابه رسیدند؛ می‌توان گفت روایی لازم به دست آمده است. برای بررسی روایی کیفی در این پژوهش، از راهبرد بررسی همکاران استفاده شده است. دو نفر از اساتید که در زمینه پژوهش کیفی تخصص بالایی دارند، به بررسی پارادایم کدگذاری محوری می‌پردازند و

دیدگاه ها و نظرات آنها در تدوین الگو مدنظر قرار می گیرد. در این میان، نظرات و اصلاحات مدنظر آنها در فرایند پژوهش، دریافت و اعمال شده است.

به منظور شناسایی پایایی پژوهش های کیفی معیارهای گوناگونی توسط پژوهشگران کیفی ارائه شده است. برای محاسبه پایایی باز آزمون، از میان مصاحبه های انجام گرفته، سه مصاحبه به عنوان نمونه انتخاب و هرکدام از آنها در یک فاصله زمانی کوتاه و مشخص دو بار کدگذاری می شوند. سپس کدهای مشخص شده در دو فاصله زمانی برای هرکدام از مصاحبه ها باهم مقایسه می شوند و از طریق میزان توافقات و عدم توافقات موجود در دو مرحله کدگذاری، شاخص ثبات برای آن پژوهش محاسبه می شود. به منظور سنجش پایایی مدل طراحی شده از شاخص کاپا^۱ استفاده شده است و نتایج نشان داد که قابلیت اعتماد کدگذاری ها مورد تأیید است.

۴- یافته های پژوهش

برای پاسخ به سؤالات پژوهش، پس از گردآوری داده هایی که از دل مصاحبه های عمیق با خبرگان کدگذاری شد، تجزیه و تحلیل آنها صورت پذیرفت. در کدگذاری محوری، نظریه داده بنیاد، یک مقوله مرحله کدگذاری باز را انتخاب کرده و آن را در مرکز فرآیندی که در حال بررسی آن است قرار می دهد (به عنوان پدیده مرکزی) و سپس، دیگر مقوله ها را به آن ربط می دهد. این مقوله های دیگر عبارت اند از: «شرایط علی»، «راهبردها»، «شرایط زمینه ای و مداخله گر» و «پیامدها». این مرحله شامل ترسیم یک نمودار است که «الگوی کدگذاری» نامیده می شود. در این الگو، شش جعبه (یا مقوله) از اطلاعات وجود دارد:

- شرایط علی: مقوله هایی مربوط به شرایطی که بر مقوله محوری تأثیر می گذارند.
- زمینه: شرایط خاصی که بر راهبردها اثر می گذارند.
- مقوله محوری: یک صورت ذهنی از پدیده ای که اساس فرآیند است.
- شرایط مداخله گر: شرایط زمینه ای عمومی که بر راهبردها تأثیر می گذارند.
- راهبردها: کنش ها یا برهم کنش های خاصی که از پدیده محوری منتج می شود.
- پیامدها: خروجی های حاصل از استخدام راهبردها.

طراحی الگو افشای ریسک در بانک‌های / و صفری.....

در کدگذاری باز، کوچکترین واحدهای مفهومی در داده‌های کیفی گردآوری شده از طریق مصاحبه، بر اساس سطوح عوامل علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، استراتژی‌ها و پیامدها در نظریه داده بنیاد، با رویکرد اکتشافی استخراج می‌شوند.

در این پژوهش، منبع اصلی داده‌ها مصاحبه بوده است و به وسیله کدگذاری باز، کدها استخراج شد و به همین منوال کدگذاری ۹ مصاحبه انجام گردید.

گام اول: کدگذاری باز

کدگذاری باز، جزئی از تحلیل است که با تحلیل دقیق داده‌ها، نام گذاری و طبقه بندی کردن داده‌ها انجام می‌شود. برای طبقه بندی دقیق مفاهیم در مقوله‌ها، باید هر مفهوم، بعد از تفکیک برچسب بخورد و داده‌های خام به وسیله بررسی دقیق متن مصاحبه‌ها و یادداشت‌های زمینه‌ای، مفهوم سازی شوند. داده‌های جمع‌آوری شده از مصاحبه‌شوندگان کدگذاری می‌شوند تا به شکل راحت‌تری شباهت‌ها و تفاوت‌ها شناسایی شوند. در ادامه نتایج تحلیل کدگذاری باز در هر کدام از ابعاد مدل پارادایمی ارائه می‌شود.

گام دوم: کدگذاری محوری

کدگذاری محوری، مرحله دوم تجزیه و تحلیل در نظریه پردازی داده بنیاد است. کدگذاری محوری مقوله‌های و زیرمقوله‌های مستخرج از مرحله کدگذاری باز را با توجه به ویژگی‌ها و ابعاد آن‌ها به یکی دیگر مرتبط می‌کند. این کار توسط پژوهشگر توسط مدل پارادایم صورت می‌گیرد و به نظریه پرداز کمک می‌کند تا فرآیند نظریه را به سهولت انجام دهد. پارادایم، ابزاری است که استراوس و کوربین برای تحلیل و مطالعه داده‌های کیفی توسعه داده‌اند. اجزای اصلی پارادایم عبارتند از: شرایط، عمل‌ها/عکس‌العمل‌ها و پیامدها. اساس فرآیند ارتباط دهی در کدگذاری محوری بر بسط و گسترش یکی از طبقه‌ها قرار دارد. در ادامه یافته‌های حاصل از کدگذاری محوری در ابعاد مختلف مدل پارادایمی ارائه شده است.

الف) شرایط علی

بر اساس تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های صورت گرفته، شرایط علی تأثیرگذار بر مدل افشای ریسک مطابق با جدول ۱ هستند.

جدول ۱- مفاهیم و مقوله‌های شناسایی شده مرتبط با شرایط علی

مقوله اصلی	مفاهیم	کدهای نهایی	فراوانی
شرایط علی	تعریف و اهمیت	تعریف افشای ریسک	۵

فصلنامه مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار / شماره / پائیز ...

۳	اهمیت افشای ریسک		
۱	منابع قانونی و استانداردهای افشای ریسک	قوانین و استانداردها	
۳	تأثیر افشای ریسک بر بازار سرمایه	تأثیرها و ارتباطات	
۲	نحوه انجام افشای ریسک		
۱	نقش تصمیم‌گیران در افشای ریسک		
۳	تعهد به افشای دقیق و کامل		
۱	راهبردهای بهبود افشای ریسک		
۳	تأثیر افشای ریسک بر روابط با مشتریان		
۲	حفظ محرمانگی در افشای ریسک	تعاملات و عوامل مختلف	
۲	تأثیر تکنولوژی بر افشای ریسک		
۱	توجه به نیازهای سهامداران		
۲	تعامل با نظارت‌گران		
۲	استفاده از تجربیات گذشته		
۲	میزان جزئیات در افشای ریسک		
۱	تعامل با فعالان بازار سرمایه		
۳	تأثیر رقابت در بانکداری بر افشای ریسک		

ب) شرایط زمینه‌ای

شرایط زمینه‌ای در این پژوهش شامل مواردی است که در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- مفاهیم و مقوله‌های شناسایی شده مرتبط با شرایط زمینه‌ای

مقوله اصلی	مفاهیم	کدهای نهایی	فراوانی
شرایط زمینه‌ای	استانداردها و مقررات	استانداردهای حسابداری بین‌المللی	۱
		استانداردهای اسلامی حسابداری	۲
		مقررات اصول افشا	۳
		گزارش بهبود ریسک هیات ثبات مالی	۳
	الزامات قانونی و نظارت	الزامات قانونی مربوط به افشای ریسک	۴
		تأثیر مقررات بانک مرکزی	۲
		استفاده از استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی	۱
		تأثیر محیط کسب و کار بانکی	۱
		حاکمیت شرکتی در افشای ریسک	۵

طراحی الگو افشای ریسک در بانک‌های / و صفری.....

۲	نقش تصمیم‌گیری در تعیین شرایط افشای ریسک	محیط کسب و کار بانکی و حاکمیت شرکتی	
۲	تعهد به استفاده از استانداردها	تعاملات و تعهد به افشا	
۱	تعامل با مقررات بازار سرمایه		
۱	تعامل با سایر نهادها		
۲	تعهد به افشای دقیق و قابل اعتماد		
۲	تأثیر شفافیت در افشای ریسک		
۳	تأثیر رقابت در بانکداری بر شرایط افشای ریسک		

ج) شرایط مداخله گر

در این پژوهش پس از بررسی مصاحبه‌های صورت گرفته، مفاهیم و مقوله‌ها شرایط مداخله گر به شرح جدول ۳ شناسایی شدند.

جدول ۳- مفاهیم و مقوله‌های شناسایی شده مرتبط با شرایط مداخله گر

مقوله اصلی	مفاهیم	کدهای نهایی	فراوانی
شرایط مداخله گر	نقش نهادها و سازمان‌ها	نقش کمیته نظارت بانکی	۸
		الزامات قانونی برای گزارش دهی	۱
		تعامل با شورای پول و اعتبار	۱
		نقش مدیریت بانک	۱
		مسئولیت‌های سازمان نظام حسابداری	۴
		تعامل با سازمانهای نظارتی	۱
	قوانین و حسابرسی	تأثیر قوانین حسابرسی	۵
		حضور هیئت مدیره در فرآیند افشا	۲
		استفاده از متخصصان حسابرسی	۲
		نقش حسابرسان مستقل	۱
	فناوری و حفظ محرمانگی	استفاده از فناوری در افشای ریسک	۱
		رعایت الزامات شریعت	۶
	توسعه فرهنگ افشای ریسک	توسعه فرهنگ افشای ریسک	۳

د) راهبردها و اقدامات

در این بخش راهبردها و اقدامات در الگوی افشای ریسک شناسایی شده است. این راهبردها و اقدامات در واقع طرح ها و کنش هایی است که برای الگوی افشای ریسک بهتر است بکارگرفته شود. در جدول ۴ مفاهیم و مقوله های مرتبط با این بعد ارائه شده است.

جدول ۴- مفاهیم و مقوله های شناسایی شده مرتبط با راهبردها و اقدامات

مقوله اصلی	مفاهیم	کدهای نهایی	فراوانی
راهبردها	استانداردها و نظام	استفاده از استانداردهای گزارشگری مالی بین المللی	۲
	حسابرسی	تقویت نظام حسابرسی	۱
	توسعه ی	توسعه سیاست های افشای ریسک	۱
	سیاست ها و	توسعه فرهنگ افشای ریسک	۱
	فرهنگ افشای	تقویت ارتباط با سهامداران	۶
	ریسک	تشویق به استفاده از فناوری	۲
		استفاده از رویکردهای نوین	۸
		تقویت تعامل با نهادهای نظارتی	۳
		تقویت توانایی مدیریت بانک	۱
		توسعه ابزارهای گزارشگری	۴
		ترویج شفافیت	۱

و) پیامدها

در این بخش پیامدهای ناشی از به کارگیری راهبردها و اقدامات الگوی افشای ریسک شناسایی و مقوله ها و مفاهیم مرتبط با آن در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵- مفاهیم و مقوله های شناسایی شده مرتبط با پیامدها

مقوله اصلی	مفاهیم	کدهای نهایی	فراوانی
پیامدها	تأثیر بر تصمیم گیران	نقش تصمیم گیران در فرآیند افشای ریسک	۱
		نقش مدیران و تصمیم گیران در تعیین استراتژی های افشای ریسک	۲
		تأثیر افشای ریسک بر تصمیمات سرمایه گذاران	۱
		اهمیت شفافیت در بانکداری	۱

طراحی الگو افشای ریسک در بانک‌های / و صفری.....

۵	نقش شفافیت در افزایش اعتماد سهامداران و مشتریان	شفافیت و حکومت شرکتی	
۵	تأثیر شفافیت بر پایداری بانک‌ها		
۳	نقش حاکمیت شرکتی در مدیریت ریسک		
۱	تأثیر حاکمیت شرکتی بر تصمیمات افشای ریسک		
۱	تأثیر تصمیمات حکومتی بر فرآیند افشای ریسک	تأثیر بر مقررات و فناوری	
۱	نقش نظارت‌های دولتی در افشای اطلاعات بانکی		
۱	تأثیر تصمیمات نظارتی بر رقابت و استقرار بانک‌ها در بازار		
۳	تأثیر بر مقررات و قوانین		
۳	توسعه فناوری در بانکداری		

ه) طبقه اصلی

در این بخش مفاهیم و مقوله‌های طبقه اصلی مدل یعنی الگوی افشای ریسک شناسایی و مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با آن در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶- مفاهیم و مقوله‌های شناسایی شده مرتبط با طبقه اصلی

مقوله اصلی	مفاهیم	کدهای نهایی	فراوانی
پدیده اصلی	توسعه حرفه حسابرسی داخلی و افزایش شفافیت مالی	توسعه حرفه حسابرسی داخلی	۱
		افزایش شفافیت مالی	۱
	تأثیر بر مدیریت ریسک، ارتباط با سهامداران و تأثیر بر تعامل با نهادهای نظارتی	تأثیر بر مدیریت ریسک	۵
		ارتباط با سهامداران	۴
		تأثیر بر تعامل با نهادهای نظارتی	۶

گام سوم: کد گذاری انتخابی یا ظهور نظریه

هدف نظریه پردازی داده بنیاد، تولید نظریه است نه توصیف صرف پدیده. برای تبدیل تحلیل‌ها به نظریه، طبقه‌ها باید به طور منظم به یکدیگر مربوط شوند. کدگذاری انتخابی (براساس نتایج دو مرحله قبلی کدگذاری (باز و محوری)) مرحله اصلی نظریه پردازی است. به این ترتیب که طبقه محوری را به شکل

نظام مند به دیگر طبقه ها ربط داده و آن روابط را در چارچوب یک روایت ارائه کرده و طبقه ایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز دارند اصلاح می کند. در شکل ۱ الگوی پارادایمی افشای ریسک ارائه شده است. با توجه به اینکه از روش نظریه داده بنیاد به شیوه استراوس و کوربین استفاده شده است بنابراین چارچوب مورد نظر شامل ابعاد زیر می شود:

- ✓ شرایط علی الگوی افشای ریسک
- ✓ شرایط زمینه ای الگوی افشای ریسک
- ✓ شرایط مداخله گر الگوی افشای ریسک
- ✓ راهبردهای الگوی افشای ریسک
- ✓ پیامدهای الگوی افشای ریسک
- ✓ الگوی افشای ریسک

شکل ۱، نیز مدل نهایی خروجی حاصل از نرم افزار مکس کیودی ای با در نظر گرفتن مقوله های فرعی و فراوانی آن را نمایش می دهد.

شکل ۱- الگوی پارادایمی افشای ریسک

۵- بحث و نتیجه‌گیری

در بازارهای مالی، بانک‌ها به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای مالی و اقتصادی نقش اساسی دارند و مسئولیت اصلی آن‌ها ارائه خدمات مالی، مدیریت ریسک‌های مختلف و حفظ پایداری سیستم مالی است. با توجه به اینکه بانک‌ها معاملات مالی را بر عهده دارند و به عنوان واسطه‌ای بین مشتریان و بازار مالی عمل می‌کنند، مدیریت و افشای ریسک‌های مالی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با تحلیل مصاحبه‌ها، شرایط علی موثر بر مدل افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران مشخص شد. این شرایط شامل مواردی همچون تعریف و اهمیت افشای ریسک، منابع قانونی و استانداردهای افشای ریسک، تأثیر افشای ریسک بر بازار سرمایه، نقش تصمیم‌گیران در افشای ریسک، تعهد به افشای دقیق و کامل، و راهبردهای بهبود افشای ریسک می‌باشد. با تحلیل مصاحبه‌ها، مواردی که به شرایط زمینه‌ای افشای ریسک مرتبط هستند، شامل استانداردها و مقررات حسابداری بین‌المللی و اسلامی، الزامات قانونی مربوط به افشای ریسک، محیط کسب و کار بانکی و حاکمیت شرکتی، تعاملات و تعهد به افشا، و تأثیر شفافیت در افشای ریسک می‌باشد. این عوامل بر تعیین شرایط افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران تأثیرگذار هستند. با توجه به تجزیه و تحلیل این شرایط علی و زمینه‌ای، می‌توان نتیجه گرفت که عوامل متعددی وارد تداوم و کیفیت افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران می‌شوند. این شامل الزامات قانونی، استانداردها، تصمیم‌گیری مدیران، و حاکمیت شرکتی است که تأثیر مستقیمی بر افشای ریسک دارند و باعث ایجاد اطمینان و شفافیت در بازار مالی می‌شوند. با تحلیل مصاحبه‌ها، عوامل مداخله‌گر که بر افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران تأثیر می‌گذارند، شناسایی شدند. این عوامل شامل نقش نهادها و سازمان‌ها مانند کمیته نظارت بانکی و سازمان نظام حسابداری، قوانین و حسابرسی از جمله تأثیر قوانین حسابرسی، و همچنین فناوری و حفظ محرمانگی از طریق استفاده از فناوری در افشای ریسک تشکیل شده است. این عوامل نشان دهنده نیاز به توجه و همکاری فعال بین مختلف نهادها و سازمان‌ها برای افزایش شفافیت و اطمینان در بازار مالی است. همچنین، راهبردها و اقداماتی که برای بهبود الگوی افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران شناسایی شده‌اند، از جمله استفاده از استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی، توسعه‌ی سیاست‌ها و فرهنگ افشای ریسک، تقویت ارتباط با سهامداران، استفاده از رویکردهای نوین و ترویج شفافیت می‌باشند. این راهبردها و اقدامات نشان می‌دهند که بانک‌ها نیاز دارند تا با استفاده از

رویکردهای مدرن و تکنولوژی، رویکردهایی نوین را در فرآیند افشای ریسک خود به کار بگیرند تا اطلاعات مناسبی را برای سهامداران و نهادهای نظارتی فراهم کنند و به شفافیت بیشتری دست یابند. به طور کلی، می‌توان درک بهتری از نیازها و تقاضاهای بازار مالی و راهکارهای موثر برای بهبود فرآیند افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران داشت. با توجه به مطالعه پیامدهای ناشی از استفاده از راهبردها و اقدامات الگوی افشای ریسک، می‌توان نتیجه گرفت که این عوامل تأثیر مستقیمی بر تصمیم‌گیران و مدیران دارند. همچنین، شفافیت و حکومت شرکتی اهمیت زیادی در بانکداری دارند و تأثیر مثبتی بر اعتماد سهامداران و مشتریان و پایداری بانک‌ها دارند. علاوه بر این، توسعه فناوری در بانکداری نیز نقش مهمی در بهبود فرآیند افشای ریسک دارد. در مقوله طبقه اصلی، توسعه حرفه حسابرسی داخلی و افزایش شفافیت مالی به عنوان اصلی‌ترین موارد شناسایی شده‌اند. این مفاهیم نقش مهمی در مدیریت ریسک و ارتباط با سهامداران و نهادهای نظارتی دارند و برای افزایش شفافیت و بهبود فرآیند افشای ریسک حائز اهمیت می‌باشند. مشخص است که عوامل متعددی بر افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران تأثیرگذار هستند. از جمله این عوامل می‌توان به تأثیر بر تصمیم‌گیران، شفافیت و حکومت شرکتی، تأثیر بر مقررات و فناوری، و توسعه حرفه حسابرسی داخلی اشاره کرد. این عوامل مهم نقشی بسزایی در ایجاد اعتماد و پایداری در بانک‌ها و بازار سرمایه دارند و باید به‌طور جدی مورد توجه قرار گیرند.

پژوهش‌های مختلف مانند اولیایی (۱۴۰۲) و طباطبائی و همکاران (۱۴۰۱) نشان می‌دهند که ویژگی‌های حاکمیت شرکتی و نوع حسابرسی تأثیر معنی‌داری بر افشای ریسک دارند و بازار به افشای عوامل ریسک واکنش مثبت نشان می‌دهد. همچنین، تحقیقات احمدی و همکاران (۱۴۰۰) نشان داده‌اند که مدل‌های محاسبه شاخص افشای ریسک می‌توانند به اندازه‌گیری دقیق اطلاعات ریسک شرکت‌ها کمک کنند و افشای ریسک با ارزش و قیمت بانک رابطه مثبتی دارد. تحقیقات بین‌المللی نیز مانند اقبال و همکاران (۲۰۲۴) و محمود و همکاران (۲۰۲۴) نشان داده‌اند که احساسات منفی مدیران در افشای ریسک با عملکرد آینده بانک‌ها مرتبط است و افشای ریسک می‌تواند بهبود مسئولیت اجتماعی شرکتی بانک‌ها را تسهیل کند. تحقیقات شورما و کومار (۲۰۲۵) نیز اهمیت افشای ریسک در حفظ ثبات مالی شرکت‌ها را تأکید کرده‌اند. در مجموع، این تحقیقات تأکید می‌کنند که افشای ریسک اطلاعات مهمی را فراهم می‌کند که می‌تواند بر عملکرد و سرمایه‌گذاری‌ها تأثیرگذار باشد. بنابراین، استفاده از مدل‌های موثر برای افشای ریسک در بانک‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران، می‌تواند به بهبود مدیریت ریسک، افزایش

طراحی الگو افشای ریسک در بانک‌های / و صفری.....

شفافیت، و اعتماد عمومی نسبت به بانک‌ها کمک کند. توسعه فرهنگ شفافیت و افشای ریسک در داخل سازمان‌های بانکی نیز می‌تواند به بهبود فرآیندهای مدیریتی و کاهش ریسک‌های مالی و عملیاتی کمک کند. این اقدامات در نهایت به تقویت پایداری و امنیت سیستم بانکی ایران و توسعه اقتصادی کشور منجر خواهند شد. با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاداتی در این راستا ارائه می‌گردد که به شرح زیر می‌باشد:

- **ارتقاء سیستم‌ها و فرآیندهای گزارش‌دهی:** بانک‌ها باید به بهبود فرآیندهای گزارش‌دهی و افزایش شفافیت در ارائه اطلاعات مرتبط با ریسک تمرکز کنند. این اقدام می‌تواند به کاهش عدم اطمینان بازار و افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران منجر شود.
- **تدوین استانداردهایی مناسب:** تدوین استانداردهای مشخص و یکپارچه برای افشای ریسک در بانک‌ها، ابزاری قدرتمند برای تسهیل فرآیند گزارش‌دهی و ارتقاء کیفیت اطلاعات مرتبط با ریسک است.
- **افزایش آگاهی و آموزش:** برای تضمین انجام صحیح فرآیند افشای ریسک، بانک‌ها باید به طور دقیق با استانداردها و رویکردهای مدیریت ریسک آشنا شوند. برگزاری دوره‌های آموزشی و ارتقاء سطح آگاهی کارکنان در این زمینه اساسی است.
- **توجه به نیازهای مخاطبان:** بانک‌ها باید با توجه به نیازهای مخاطبان مانند سرمایه‌گذاران، مشتریان و نهادهای نظارتی، اطلاعات مرتبط با ریسک را ارائه کنند. این اطلاعات باید به صورت واضح، جامع و قابل فهم برای همه ارائه شود.

۶- منابع و مأخذ

- (۱) اولیایی، اختراسادات (۱۴۰۲). بررسی عوامل و پیامدهای اقتصادی افشای ریسک. دومین کنفرانس بین‌المللی و سومین کنفرانس ملی یافته‌های نوین در مدیریت، روان‌شناسی و حسابداری. تهران.
- (۲) احمدی مریم، رضایی فرزین، حمیدی ناصر (۱۴۰۰). ارائه مدل محاسبه شاخص افشای ریسک شرکت. نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی ۱۰ (۳۶). صص ۹۷-۱۲۰
- (۳) طباطبائی، سیده زهرا. هاشمی، سید عباس. امیری، هادی (۱۴۰۱). بررسی واکنش بازار نسبت به افشای عوامل ریسک. مدیریت دارایی و تامین مالی. ۱۰ (۳). شماره پیاپی ۳۸. صص ۴۷-۶۶.

۴) فرهنگ، علی اکبر. کروی، مهدی. صادق وزیری، فراز. (۱۳۹۴). نظریه داده بنیاد کلاسیک؛ شرح مراحل تولید نظریه مرکز ثقلی هویت برند توريسم سلامت ایران. نشریه مدیریت بازرگانی. ۷ (۱). ۱۴۵-۱۶۲.

۵) مشایخی، بیتا. حسن زاده، شادی. امینی، یاسین. منتی، وحید (۱۳۹۵). تأثیر کیفیت حسابرسی داخلی بر حق الزحمه حسابرسی مستقل، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی. ۸ (۳۱). ۴۱-۵۶.

6) Alkurdi, A., Hussainey, K., Tahat, Y., & Aladwan, M. (2019). The impact of corporate governance on risk disclosure: Jordanian evidence. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 23(1), 1–16.

7) Al-Sahali, S. A., & Al-Adeem, K. R. (2024). Reporting corporate risk: An empirical inquiry into listed entities in the Saudi capital market. *Sustainability*, 16(15), 6619. <https://doi.org/10.3390/su16156619>

8) Bushee, B., & Noe, C. (2000). Disclosure quality, institutional investors, and stock return volatility. *Journal of Accounting Research*, 38, 171–202.

9) Dai, L., Landsman, W. R., & Peng, Z. (2024). Private loan issuance and risk factor disclosure. *The Accounting Review*, 99(4), 169–196.

10) Deng, M., & Wen, X. (2024). The role of internal control disclosure in financial reporting precision and the quality of audited financial reports. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 1–34.

11) Dobler, M. (2008). Incentives for risk reporting—A discretionary disclosure and cheap talk approach. *The International Journal of Accounting*, 43(2), 184–206.

12) Düsterhöft, M., Schiemann, F., & Walther, T. (2023). Let's talk about risk! Stock market effects of risk disclosure for European energy utilities. *Energy Economics*, 125, 1–18.

13) Elshandidy, T., & Shrives, P. J. (2016). Environmental incentives for and usefulness of textual risk reporting: Evidence from Germany. *The International Journal of Accounting*, 51(4), 464–486.

14) Ghazali Syamni, O. R., Murhaban, M., Ilham, R. N., Rizal, M., & Abd. Majid, M. S. (2024). The impact of risk factor disclosure on the initial return of IPO companies amidst a pandemic. *Investment Management and Financial Innovations*, 21(4), 1–10.

15) He, X., Wang, S., Liu, H., & Liu, J. (2025). Heterogeneous risk disclosure and earnings management motivation: Evidence from China's IPO market. *Nankai Business Review International*, 16(1), 79–103.

16) Heinle, M. S., & Smith, K. C. (2017). A theory of risk disclosure. *Review of Accounting Studies*, 22(4), 1459–1491.

- 17) Iqbal, J., Sohail, M. K., Irshad, A., & Khan, R. A. (2024). Risk management disclosures and banks' financial performance: Evidence from emerging markets. *Risk Management*, 26(1).
- 18) Khan, M. A., Yau, J. T. H., Marsidi, A., & Ahmed, Z. (2022). Pushing a balloon: Does corporate risk disclosure matter for investment efficiency? *Journal of Financial Reporting and Accounting*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1108/JFRA-01-2022-0026>
- 19) Madrigal, M. H., Guzmán, B. A., & Guzmán, C. A. (2015). Determinants of corporate risk disclosure in large Spanish companies: A snapshot. *Journal of Contaduría y Administración*, 60, 757–775.
- 20) Mahmoud, M., Ismail, S., Ahmad, S., & Dahmash, F. (2024). The impact of risk disclosure on the corporate social responsibility of banks. *Journal of Governance and Regulation*, 13(1), 63–72.
- 21) Miihkinen, A. (2013). The usefulness of firm risk disclosures under different firm riskiness, investor-interest, and market conditions: New evidence from Finland. *Advances in Accounting*, 29(2), 312–331.
- 22) Raji, Y., & Dagunduro, M. E. (2024). Corporate risk disclosure practice and financial performance of listed industrial goods firms in Nigeria. *Asian Journal of Economics, Business and Accounting*, 24(11), 638–656.
- 23) Sharma, J., & Kumar, A. (2025). Determinants of risk management disclosures of life insurance companies in India: An empirical study. *Journal of Commerce and Accounting Research*, 14(1).
- 24) Shivaani, M. V., & Nishant, A. (2020). Does competitive position of a firm affect the quality of risk disclosure? *Pacific-Basin Finance Journal*, 61, 101–117.
- 25) Triaryati, N., Salim, U., Wijayanti, R., & Andarwati. (2024). A bibliometric review of risk disclosure studies. *Uncertain Supply Chain Management*, 12, 1693–1702.

۷- یادداشت‌ها

1. Ghazali Syamni
2. Triaryati
3. Al-Sahali & Al-Adeem
4. He
5. Dai
6. Deng & Wen
7. Shivaani & Nishant
8. Alkurdi
9. Madrigal
10. Bushee & Noe
11. Dobler

12. Düsterhöft
13. Elshandidy & Shrivess
14. Heinle & Smith
15. Miihkinen
16. Iqbal
17. Khan
18. Mahmoud
19. Raji & Dagunduro
20. Sharma & Kumar
21. Kappa

Designing a Risk Disclosure Model for Listed Banks in the Iranian Capital Market

Zahra Safari¹, Gholamreza Zomorodian², Mirfeiz Fallahshams³

Abstract

Banks not only function as financial intermediaries but also play a pivotal role in economic growth by providing a wide range of services, including lending, asset management, and advisory services. These services enable customers to make more informed investment decisions and mitigate their financial risks. Given that banks act as intermediaries between customers and the financial market, the management and disclosure of financial risks are of paramount importance. Accurate risk disclosure empowers stakeholders to make well-informed decisions. The aim of this study is to design a risk disclosure model for banks listed on the Iranian capital market. In the qualitative phase of the research, the statistical population consisted of managers, university professors, and experts well-versed in banking and capital markets, who were regarded as specialists in this field. A total of 9 experts participated in the interviews, and the sample size was determined using the theoretical saturation method. Data were collected through interviews and analyzed using open, axial, and selective coding. The MAXQDA software was utilized as a robust tool for qualitative data analysis. The findings revealed that risk disclosure in Iranian banks enhances financial transparency, improves corporate governance, and fosters public trust. Furthermore, factors such as laws and standards, interactions, and regulatory oversight significantly influence the risk disclosure process. This research underscores that risk disclosure in Iranian banks is not merely a legal obligation but also a strategic imperative for achieving financial stability and sustainable economic growth. By refining the risk disclosure process, banks can bolster public confidence and reinforce their role as stable and trustworthy financial institutions.

Keywords: Disclosure, Risk, Risk Disclosure, Capital Market

¹ Department of Financial Management, Ct.C, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
zahra.safari7743@iau.ir

² Department of Financial Management, Ct.C, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
(Corresponding Author) gho.zomorodian@iauctb.ac.ir

³ Department of Financial Management, Ct.C, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
Mirfeiz.Fallah@iau.ac.ir